

Sista patrulluppdraget för "Jolly Rogers" 1995. Flygplanet överfördes till VF-103 "Sluggers" på USS John F. Kennedy.

Ett flygplan ur divisionen "Grim Reapers" i överljudsfart. Canarderna, "glove vanes", syns tydligt på bilden.

I september ombeväpnar den sista divisionen i amerikanska flottan från F-14 Tomcat till F/A-18E/F Super Hornet. Det innebär slutet på en över 30-årig epok.

TEXT: JONAS BJÖRNSTAM

Det är en bredaxlad och tuff sjöman som nu drar sig tillbaka. Historien började redan 1968. Det var då som den amerikanska kongressen beslutade sig för att stoppa B-versionen av General Dynamics F-111.

Detta flygplan var synnerligen sofistikerat för sin tid. Men det var komplicerat att underhålla och föga ekonomiskt. Dessutom hade det inte gjort speciellt bra ifrån sig i Vietnamkriget som slutat tre år tidigare.

Vid den här tiden låg Grumman redan i startgroparna med sin F-14. I januari 1969 presenterades en mock-up. Tolv utvecklingsflygplan byggdes. Första prototypen jungfruflog i december 1970, men gick förlorad redan vid den andra flygningen nio dagar senare. Orsaken var ett fel i hydrauliksystemet.

Det var inget som påverkade förtroendet för projektet. De båda ombord

kunde skjuta ut sig. Övriga prototyper klarade sig utan vidare missöden.

Grummans skapelse var en imponerande fågel hur man än ser på den. Med sina dubbla fenor, sina kraftfulla motorer, sin dito beväpning och radar fanns det inget som vid den här tiden kunde ge den stora kissen en match i luften.

GENERNA VAR DET heller inget fel på. Allt sedan andra världskriget hade Grumman byggt en lång rad berömda katter – propellerflygplan som F4F Wildcat, F6F Hellcat och F8F Bearcat. Jetepokens F9F Panther, F9F Cougar (en Panther med bakåtsvepta vingar) samt F11F Tiger (flottans första flygplan med överljudskapacitet).

Tomcat betyder hankatt. En sådan kan vara kolossalt aggressiv, särskilt i okastrerat tillstånd. Och den här kissen var definitivt ingen snöping.

Liksom F-111 var F-14 en så kallad

En F-14 Tomcat landar ombord på hangarfartyget USS Nimitz. Observera den nedfällda kroken i aktern.

Start med tända efterbrännkammare och fullt höjdroder. Kombinerade skevroder/klaffar ger maximal lyftkraft.

”swing-wing”. Vingarna kan alltså svepas från ett läge i stort sett vinkelrätt ut mot kroppen till att ligga så långt bakåt att bakkanterna i princip hamnar i liv med stabilisatorns framkant.

Den variabla vinggeometrin ger flygplanet optimala prestanda inom hela fartregistret. Från lägsta möjliga hastighet vid landning på ett krängande fartygsdäck till anfall i Mach 2+.

Bakåtsvepningen regleras automatiskt efter de aerodynamiska och taktiska behoven och är inget som de två i cockpit, pilot och navigatör/systemoperatör, behöver tänka på.

SAMMA SAK GÄLLER canarderna, ”glove vanes” enligt Grumman. Det är två små ankvingar strax framför huvudvingarnas framkanter. Dessa fälls ut i överljudsart för att förhindra tryckcentrumvandring och stabiliserar därmed flygplanet i pitch.

Vad som gjorde Tomcat så överlägsen alla tänkbara motståndare i början av 1970-talet var inte minst den kraftfulla radarn, en Hughes AWG-9, i kombination med luftmålsroboten Phoenix. Den senare hade en räckvidd på över 200 kilometer, alltså långt utöver vad som krävs för att uppfylla kraven för ”beyond visible range”.

Under sina tre decennier i flottans tjänst utvecklades flygplanet kontinuerligt. Det beväpnades med fler och mer dödligt precisa vapen. Det fick en allt mer kraftfull radar och uppdaterad instrumentering.

F-14 byggdes i flera huvudversioner, var och en med olika undervarianter för exempelvis havsövervakning, spaning och elektronisk krigföring. Men jakt på långdistans och attack förblev huvuduppgiften under hela flygplanetns tjänstgöring.

FÖRSTA INSATSEN KOM på våren 1975, under Vietnamkrigets allra sista dagar. Då var Tomcats från hangarfartyget USS Enterprise med om att täcka de amerikanska och USA-vänliga Saigontruppernas reträtt undan de framträngande nordvietnameserna.

På 1980-talet hamnade den stora katten på världens alla tidningars förstasidor. Det var när Tomcats över Medelhavet sköt ner två libyska flygplan, en Su-22 och en MiG-23.

Sedan dess har F-14 tjänstgjort vid varje större konflikt där USA varit inblandat. Under Kuwaitkriget och övervakningen av flygförbudszonen i Irak, i det andra kriget mot Saddam Hussein, under den Natoleda insatsen

FAKTA: GRUMMAN F-14D TOMCAT

Tillverkare:	Grumman Aerospace
Besättning:	2 (pilot + navigatör/systemoperatör)
Motorer:	2 x General Electric F110-GE-400
Dragkraft med/utan EBK:	63 kN/103 kN
Längd:	18,87 meter
Höjd:	4,88 meter
Spännvidd:	11,63-19,56 meter
Tomvikt:	18 950 kilo
Bränslelast (inre):	7 350 kilo
Bränslelast (yttre):	1 725 kilo
Max startvikt:	33 725 kilo
Max hastighet:	Mach 2+
Marschhastighet (utan EBK)	Mach 0.72
Landningshastighet:	230 km/h
Tjänstetophöjd:	16 150+ meter
Max räckvidd:	2 965 kilometer
Beväpning:	1 x 20-millimeters automatkanon med roterande pipor. Robotar i olika kombinationer: AIM-54 Phoenix, AIM-7 Sparrow, AIM-9 Sidewinder, AIM-120 AMRAAM och HARM. Bomber: konventionella samt laser- och GPS-styrda av varierande storlekar och i olika kombinationer.

i forna Jugoslavien samt i jakten på talibanerna i Afghanistan.

1986 stod Tomcat på toppen av sin karriär. Då var inte mindre än 26 av flottans jaktdivisioner utrustade med F-14. Tillkom fyra reservdivisioner och två utbildningsdivisioner. I mitten av 1990-talet kom den första stora nedskärningen. 15 divisioner lades ner.

UNDER DE DRYGA 30 ÅREN som Tomcat varit i tjänst har flygplanet successivt moderniserats. Nya vapen och annan utrustning har tillkommit. Bland annat fick flygplanet med ett digitalt styrsystem från GEC Marconi Avionics.

1996 utrustades VF-103 "Jolly Rogers" som första Tomcatdivision med LANTIRN, en förkortning som står för "Low Altitude Navigation and Targeting Infrared for Night".

LANTIRN-kapseln monteras på en balk under höger vinge. Den innehåller bland annat terrängföljande radar, IR-sensor samt en laserpekare.

Utrustningen gör det möjligt att anfalla på låg höjd, i dåligt väder och i mörker. Laserpekaren används för att styra så kallade smarta bomber mot sina mål.

Spaningsförmågan förbättrades med TARPS, "Tactical Airborne Reconnaissance Pod System". Kapseln innehåller förutom konventionella, optiska kameror även digitalkameror samt datalänkar som kan överföra bilderna i realtid till stridsledningen hemma på hangarfartyget.

SÅ SENT SOM FÖR FEM ÅR SEDAN moderniserades cockpit. Många av de analoga klockorna på instrumentbrädan ersattes av bildskärmar. Längre utgick flottans planering från att F-14 skulle finnas kvar i vapenarsenalen åtminstone fram till 2010.

Så blev det alltså inte. Orsaken är till stor del kostnaderna. För att hålla den över 30 år gamla F-14 i luften krävs nästan 50 mantimmars mekanikerarbete. Motsvarande siffra för nya F-18 är mellan fem och tio timmar. Även en supermakt som USA måste numera vända på de militära slantarna.

I våras återvände de två sista Tomcatdivisionerna, VF-31 "Tomcatters" och VF 213 "Black Lions", till sin hemmabas Oceana i Virginia. De kom direkt från Persiska viken där de tjänstgjort på hangarfartyget CVN 71, USS Theodore Roosevelt, som en del i "Carrier Wing 8".

Black Lions påbörjade omedelbart omskolningen till F-18F.

Tomcatters står i beredskap över sommaren. I oktober går divisionen över till F/A-18E. Därmed är det definitivt slut på epoken Tomcat i den amerikanska flottan.

I över 30 år har F-14 Tomcat gjort god tjänst i den amerikanska flottan. Nu ersätts flygplanet av F/A-18 Hornet.

TOMCAT I US NAVY

Division	Version(er)	Tid
VF-1 Wolfpack	F-14A	1972-1993 (nedlagd)
VF-2 Bounty Hunters	F-14A/D	1972-2003 (nu VFA-2 med F/A-18F)
VF-11 Red Rippers	F-14A/B/D	1980-2005 (nu VFA-11 med F/A-18F)
VF-14 Top Hatters	F-14A	1973-2001 (nu VFA-14 med F/A-18F)
VF-21 Freelancers	F-14A	1984-1996 (nedlagd)
VF-24 Renegades	F-14A/B	1975-1996 (nedlagd)
VF-31 Tomcatters	F-14A/D	1980-2006 (se text)
VF-32 Swordsmen	F-14A/B	1974-2005 (nu VFA32 med F/A-18F)
VF-33 Starfighters	F-14A	1981-1993 (nedlagd)
VF-41 Black Aces	F-14A	1976-2001 (nu VFA-41 med F/A-18F)
VF-51 Screaming Eagles	F-14A	1976-1995 (nedlagd)
VF-74 Bedevilers	F-14A/B	1983-1994 (nedlagd)
VF-84 Jolly Rogers	F-14A	1975-1995 (nedlagd)
FV-101 Grim Reapers	F-14A/B/D	1975-2005 (nedlagd)
VF-102 Diamondbacks	F-14A/B	1981-2002 (nu VFA-102 med F/A-18F)
VF-103 Sluggers	F-14A/B	1983-2005 (nu VFA-103 med F/A-18F)
VF-111 Sundowners	F-14A	1978-1995 (nedlagd)
VF-114 Aardvarks	F-14A	1975-1993 (nedlagd)
VF-124 Gunfighters	F-14A/B/D	1972-1994 (nedlagd)
VF-142 Ghostriders	F-14A/B	1974-1995 (nedlagd)
VF-143 Pukin dogs	F-14A/B	1974-2005 (nu VFA-143 med F/A-18E)
VF-154 Black Knights	F-14A	1984-2003 (nu VFA-154 med F/A-18F)
VF-191 Satans Kittens	F-14A	1986-1988 (nedlagd)
VF-194 Red Lightnings	F-14A	1986-1988 (nedlagd)
VF-201 Hunters	F-14A	1986-1999 (nu reservdivision)
VF-202 Superheats	F-14A	1987-1994 (nu reservdivision)
VF-211 Flying Checkmates	F-14A/B	1975-2004 (nu VFA-211 med F/A-18F)
VF-213 Black Lions	F-14A/D	1976-2006 (nu VFA-213 med F/A-18F)
VF-301 Devil's Disciples	F-14A	1984-1994 (nedlagd)
VF-302 Fighting Stallions	F-14A	1985-1994 (nedlagd)
VX-4	F-14	1972-1994 (test och utvärdering)
VX-9	F-14A/B/D	1994-2004 (test och utvärdering)
VX-30 Bloodhounds	F-14A/B/D	tom 2004 (test och utvärdering)
NSAWC/Topgun	F-14A	tom 2003 (taktisk träning/utbildning)

Efter många uppdateringar är F-14 fortfarande fullt modern. Dyrt underhåll har förkortat karriären.

(Källa: Flug Revue)